

Глибинні інтерв'ю та фокус-групи у соціологічних дослідженнях конфліктів

Робоча програма навчальної дисципліни (Силабус)

Реквізити навчальної дисципліни

Рівень вищої освіти	<i>Перший (бакалаврський)</i>
Галузь знань	<i>05 соціальні та поведінкові науки</i>
Спеціальність	<i>054 Соціологія</i>
Освітня програма	<i>Врегулювання конфліктів та медіація</i>
Статус дисципліни	<i>Вибіркова</i>
Форма навчання	<i>заочна</i>
Рік підготовки, семестр	<i>3 курс, осінній семестр</i>
Обсяг дисципліни	<i>4 кредити ЕКТС (120 годин): 6 годин лекцій, 2 годин семінарів, 112 годин самостійна робота</i>
Семестровий контроль/ контрольні заходи	<i>Залік, МКР</i>
Розклад занять	<i>https://schedule.kpi.ua/</i>
Мова викладання	<i>Українська</i>
Інформація про керівника курсу / викладачів	<i>Лектор і практичні: к.с.н., доцент Єнін Максим Наїмович +380953246408.</i>
Розміщення курсу	<i>Moodle КПІ імені Ігоря Сікорського</i>

Програма навчальної дисципліни

1. Опис навчальної дисципліни, її мета, предмет вивчення та результати навчання

Навчальна дисципліна спрямована на освоєння умінь та навичок проводити соціологічний аналіз причин, наслідків та шляхів вирішення конфліктів із застосуванням якісних методик дослідження, зокрема, глибинних інтерв'ю та фокус-груп. На навчальних заняттях на матеріалах закордонних та вітчизняних джерел, а також особистісного досвіду автору програми вивчаються сутність, пізнавальні можливості глибинних інтерв'ю та фокус-груп, особливості організації підготовчого та польового етапів їх проведення. Теоретичний матеріал включатиме огляд методик, основних етапів та технік використання даних методів, а також ролей та стилів модератора в роботі з респондентами (індивідуально та в групах). Набуття та відпрацювання практичних навичок передбачається у роботі студентів над власними дослідницькими проектами у невеликих міні командах (по 2-3 особи) на всіх етапах соціологічних досліджень: написання програми, проведення глибинного інтерв'ю та фокус-груп, аналіз та підготовка звіту. Викладач та студенти оцінюватимуть як власні дослідницькі проекти, так і ті, що будуть готуватись іншими командами, будучи залученими у процес спостереження та експертизи відповідно до отриманих на лекційних заняттях теоретичних знань.

2. Пререквізити та постреквізити дисципліни (місце в структурно-логічній схемі навчання за відповідною освітньою програмою)

Пререквізити: базові знання з загальної соціології, соціальної психології, соціології конфлікту та соціальних комунікацій.

Постреквізити: вивчення дисципліни сприяє розвитку комунікативних і аналітичних навичок студентів, поглиблює розуміння механізмів ненасильницької взаємодії та управління конфліктами і може бути використане під час опанування фахових дисциплін, а також у подальшій навчальній і професійній діяльності.

3. Зміст навчальної дисципліни

Розділ 1. Теоретико-методологічні аспекти якісних методів в соціологічних дослідженнях

Тема 1. Кількісні та якісні стратегії соціологічного дослідження: порівняльний аналіз

Тема 2. Кількісні аспекти якісних методів

Тема 3. Проєкт і програма соціологічного дослідження

Розділ 2. Глибинні інтерв'ю та їх застосування у дослідженні конфліктів

Тема 4. Глибинне інтерв'ю: сутність, методика, пізнавальні можливості у дослідженні конфліктів

Тема 5. Етапи глибинного інтерв'ю: початок та основна частина

Тема 6. Глибинне інтерв'ю: підтримання мотивації респондентів, аналіз типових помилок інтерв'юерів. Заклучна частина інтерв'ю.

Тема 7. Глибинне інтерв'ю: розробка соціологічних анкет та постановка проблеми прикладного дослідження

Розділ 3. Фокус-групи та їх застосування у дослідженні конфліктів

Тема 8. Фокус-групи: історія виникнення, сфера використання, проєктивні методики

Тема 9. Організація фокус-групи та підбір респондентів

Тема 10. Організаційний етап у підготовці фокус-груп. Гайд у фокус-груповому дослідженні

Тема 11. Модерування фокус-групою

Тема 12. Аналіз матеріалів фокус-групи та написання звіту

Розділ 4. Соціологічні дослідження в групах з використанням методів глибинного інтерв'ю та фокус-груп

Тема 13. Проведення глибинних інтерв'ю на основі складеної студентами програми соціологічного дослідження

Тема 14. Проведення фокус-групи на основі складеної студентами програми соціологічного дослідження

Тема 15. Аналіз, звіт та презентація результатів проведених студентами глибинних інтерв'ю та фокус-групи

4. Навчальні матеріали та ресурси

Для успішного вивчення дисципліни достатньо опрацювати навчальний матеріал, який викладається на лекціях, а також ознайомитись з літературою.

Базова

1. Сальнікова С. Вибірка у соціологічному дослідженні : підручник. Луцьк : Вежа-Друк, 2021.
2. Silverman R. M., Patterson K. L.. Qualitative Research Methods for Community Development. Routledge. Taylor. Francis Group. New York and London. 2022.

Допоміжна

1. Богдан О. Що варто знати про соціологію та соціальні дослідження? Посібник-довідник для громадських активістів та всіх зацікавлених. К.: Дух і Літера, 2015. 380 с.
2. Даниленко О. Роль якісних методів в дослідженні соціальних конфліктів // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. 2006. №1. С. 110–123.
3. Олійник О. Онлайн фокус-групи: особливості організації та проведення // Соціологічні студії. 2022. №1(20). С. 32–40.
4. Паніна Н. В. Технологія соціологічного дослідження: курс лекцій / Н.В. Паніна. 2-ге видання, доп., Київ, 2007. 320 с.
5. DePaulo P. Sample size for qualitative research: The risk of missing something important // Quiric's Marketing Research Review. 2000. №12.
6. Karen M. Staller. Confusing questions in qualitative inquiry: Research, interview, and analysis // Qualitative Social Work. 2022. Vol. 21 (2). 227–234.
7. Knott E., Rao A. H., Summers K., Teeger C. Interviews in the social sciences // Primer. 2022. №2. P. 1–15.
8. Malterud Kirsti, Siersma Volkert Dirk, Guassora Ann Dorrit. Sample Size in Qualitative Interview Studies: Guided by Information Power // Qualitative Health Research. November 2015. P. 1–8.

Онлайн джерела

1. Єнін М. Програма соціологічного дослідження. Вебінар для членів кафедр ЮНЕСКО в рамках дослідницького проекту «Молодь досліджує». URL: https://www.youtube.com/watch?v=g_U_6EkmR-k&list=LL&index=5
2. Брік Т. Якісні методи досліджень: фокус-групи та глибинні інтерв'ю. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=d34gUmhZd50>.
3. Коссе І. Вебінар. Секрети фокус-груп. <https://www.youtube.com/watch?v=1UOjRijkCWM&t=1676s>
4. Taguette. Free and open-source tool for qualitative research. URL: <https://www.taguette.org/>
5. The Importance of Reflexivity in Qualitative. URL: <https://delvetool.com/blog/reflexivity>
6. Delve. Software for coding qualitative research. <https://delvetool.com/software>. URL: <https://provalisresearch.com/products/qualitative-data-analysis-software/>
7. QDA Miner. Qualitative data analysis tool. URL: <https://provalisresearch.com/products/qualitative-data-analysis-software/>

Навчальний контент

5. Методика опанування навчальної дисципліни (освітнього компонента)

Лекційні заняття

Лекція 1.

Тема 1. Якісна та кількісна стратегії соціологічного дослідження: порівняльний аналіз

Основні питання: Сутність якісного дослідження. Якісні та кількісні методи досліджень. Порівняння якісних та кількісних методів. Можливості якісних методів у дослідженні конфліктів.

СРС: Перехресна валідизація соціологічних методів.

Література: Брік, онлайн ресурс; Богдан, 2015; Silverman, 2022.

Лекція 2.

Тема 2. Кількісні аспекти якісних методів

Основні питання: Обсяг вибірки та репрезентативність якісних досліджень. Якісні оцінки в якісних дослідженнях. Сегментація респондентів. Відтворюваність результатів дослідження

СРС: Цінність одиничних висловлювань та несподіваних думок.

Література: Сальнікова, 2021; DePaulo, 2000; Malterud, 2015; Staller, 2022; Knott, 2022.

Лекція 3.

Тема 3. Глибинне інтерв'ю: сутність, методика, пізнавальні можливості у дослідженні конфліктів

Основні питання: Неформалізовані та формалізовані інтерв'ю. Фокусоване інтерв'ю. Методика глибинного інтерв'ю. Підготовка інтерв'юєрів. Вибір респондентів. Опитувальник (гайд) інтерв'ю. Підготовка до інтерв'ю. Дослідження конфліктів якісними методами.

СРС: Час, місце та способи запису інтерв'ю.

Література: Knott, 2022; Silverman, 2022; Staller, 2022.

Семінарські (практичні) заняття

Основні завдання циклу семінарських (практичних) занять:

сформувати у слухачів курсу:

- вміння працювати з науковою літературою;
- приймати активну участь у дискусії;
- формулювати та відстоювати свою позицію; розробляти та представляти презентації з ключових тем.

Семінарське заняття 1.

Тема 1. Якісна та кількісна стратегії соціологічного дослідження: порівняльний аналіз

Основні питання: Сутність якісного дослідження. Якісні та кількісні методи досліджень. Порівняння якісних та кількісних методів. Можливості якісних методів у дослідженні конфліктів.

СРС: Перехресна валідизація соціологічних методів.

Література: Брік, онлайн ресурс; Богдан, 2015; Silverman, 2022.

6. Самостійна робота

Самостійна робота здобувача включає:

підготовка до аудиторних занять – 86 год;

підготовка до модульної контрольної роботи – 20 год;

підготовка до заліку – 6 год.

Загалом – 112 год.

Студенти самостійно опрацьовують наступні теми:

Тема 4. Етапи глибинного інтерв'ю: початок та основна частина

Основні питання: Початок інтерв'ю та встановлення контакту. Розкриття теми інтерв'ю. Переходи між темами.

Контроль інтерв'юєра над темою інтерв'ю.

Література: Knott, 2022; Staller, 2022.

Тема 5. Глибинне інтерв'ю: підтримання мотивації респондентів, аналіз типових помилок інтерв'юєрів. Заключна частина інтерв'ю.

Основні питання: Способи підтримки мотивації респондентів під час інтерв'ю. Спотворення інформації в інтерв'ю. Правила завершення заключної частини інтерв'ю.

Помилки інтерв'юєрів, рекомендації щодо їх уникнення.

Література: Knott, 2022; Staller, 2022.

Тема 6. Глибинне інтерв'ю: розробка соціологічних анкет та постановка проблеми прикладного дослідження

Основні питання: Розробка анкети у соціологічному дослідженні. Основні вимоги до інструментарію (анкети). Пілотажне соціологічне дослідження. Постановка проблеми у прикладному дослідженні. Визначення кордонів дослідження з замовником. Специфіка роботи з колективним замовником.

Помилки формулювань питань та варіантів відповідей анкети.

Література: Knott, 2022; Staller, 2022.

Тема 7. Фокус-групи: історія виникнення, сфера використання, проєктивні методики

Основні питання: Порівняння групового та індивідуального інтерв'ю. Переваги та недоліки фокус-груп. Історія виникнення метода фокус-груп. Сфери використання фокус-груп. Проєктивні методики у фокус-групах.

Розповсюджені помилки у розумінні метода фокус-груп.

Література: Олійник, 2022.

Тема 8. Організація фокус-групи та підбір респондентів

Основні питання: Число та склад респондентів для фокус-груп. Критерії рекрутингу. Соціально-демографічні критерії. Змістовні критерії. Географія місць проведення груп. Широка та вузька сукупності респондентів.

Про можливості проведення порівняльних досліджень за допомогою фокус-груп.

Література: The Importance of Reflexivity in Qualitative, онлайн ресурс; Silverman, 2022.

Тема 9. Організаційний етап у підготовці фокус-груп. Гайд у фокус-груповому дослідженні

Основні питання: Рекрутинг та зсуви вибірки. Зустріч учасників. Перевірка готовності перед початком фокус-групи. Особливості підготовки гайду. Візуальні стимули. Прийоми активізації уваги. Зондувальні та проєктивні техніки під час проведення фокус-груп.

Устрій приміщення.

Література: Silverman, 2022.

Тема 10. Модерування фокус-групою

Основні питання: Функції модератора. Персональні стилі модераторів. Демографічні характеристики модератора. Контроль над упередженістю модератора. Робота групи: початковий етап. Основна частина дискусії: ролі учасників та управління груповими процесами.

Зондування (probing) в груповому інтерв'ю. Завершення групового інтерв'ю. Участь спостерігачів.

Контроль над упередженістю модератора.

Література: Silverman, 2022; Коосе, вебінар; Олійник, 2022.

Політика та контроль

7. Політика навчальної дисципліни (освітнього компонента)

Опрацьовуючи навчальний матеріал освітнього компонента, слухачі пишуть модульну контрольну роботу та здають усно залік (додатки до силабусу). Ці види робіт сприяють закріпленню та поглибленню теоретичних знань з окремих тем дисципліни, розвивають навички самостійної роботи з першоджерелами, сприяють формуванню теоретичного соціологічного мислення та уяви.

Відвідуваність і виконання завдань

Теми і завдання для практичних занять передбачені робочою програмою дисципліни, доступною з особистого кабінету слухача в системі «Кампус» або Moodle.

На лекціях та практичних заняттях допускається використання ноутбуків, смартфонів, але лише для цілей, зумовлених темою заняття і відповідним тематичним завданням. Використовувати зазначені (та інші подібні) засоби для розваги чи спілкування під час заняття не варто.

На практичному занятті дозволяється використовувати підготовлені письмові нотатки з питань теми заняття (або передбачених завданням), однак висловлювати позицію, читаючи з аркуша паперу не варто. Це характеризує рівень підготовки не з кращого боку.

Форми роботи

Лекційні і семінарські заняття проводяться відповідно до вимог нормативно-методичних документів та рейтингової системи оцінювання знань студентів. На лекціях використовуються комп'ютерні презентації з висвітленням основних положень тем, з урахуванням тематики занять: з підручників, навчальних посібників та словників з соціології.

На семінарських заняттях слухачі обговорюють матеріали лекцій, тексти статей, соціологічних досліджень, першоджерел та професійні коментарі щодо їх змісту. Семінарське заняття дає можливість оцінити, з одного боку, рівень підготовки до нього (виступ, участь в дискусії, висловлення власної думки), з іншого – засвоювати завдання дисципліни. Результати роботи оцінюються викладачем згідно діючої бальної системи. Критеріями оцінювання виконання завдань семінарського заняття є: логічна послідовність відповіді; повнота розкриття кожного питання; аналітичність міркувань у відповіді; посилання на джерела; обґрунтованість особистих висновків.

Політика університету

Академічна доброчесність

Політика та принципи академічної доброчесності визначені у розділі 3 Кодексу честі Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського». Детальніше: <https://kpi.ua/code>. (інша необхідна інформація стосовно академічної доброчесності)

Норми етичної поведінки

Норми етичної поведінки студентів і працівників визначені у розділі 2 Кодексу честі Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського». Детальніше: <https://kpi.ua/code>.

Неформальна освіта

За бажанням здобувача, в умовах, що не сприяють регулярному відвідуванню занять, допускається вивчення окремих змістовних частин дисципліни в асинхронному режимі, зокрема через опанування дистанційних курсів та інших форм неформального навчання. Для врахування в рейтинговій системі оцінювання балів за такі курси, вони мають змістовно відповідати певним темам силабусу, а їх проходження узгоджене з викладачем дисципліни. На підтвердження проходження неформального навчання студент має надати відповідний документ (сертифікат) із зазначенням назви курсів та їх обсягу в годинах. Визнання результатів неформальної освіти відбувається у порядку визначеному у відповідному Положенні КПІ ім. Ігоря Сікорського: <https://osvita.kpi.ua/node/179>.

Процедура оскарження результатів контрольних заходів оцінювання

Студенти мають можливість підняти будь-яке питання, яке стосується процедури контрольних заходів та очікувати, що воно буде розглянуто згідно із наперед визначеними процедурами. Для оскарження контрольних заходів студент має подати заяву, у якій має бути вказана причина оскарження, наведені факти упередженості викладача. Викладач повинен обговорити дану заяву зі студентом особисто на консультації. Комісія може вирішити провести контрольний захід повторно, або відхилити заяву. Рішення комісії є остаточним та оскарженню не підлягає.

Політика використання штучного інтелекту

Політика використання штучного інтелекту та її принципи регламентуються наказом «Політика використання штучного інтелекту для академічної діяльності в КПІ ім. Ігоря Сікорського». Детальніше: <https://osvita.kpi.ua/node/1225>.

8. Види контролю та рейтингова система оцінювання результатів навчання (PCO)

Поточний контроль: [опитування за темою заняття](#), [виконання завдань](#)

Календарний контроль: [проводиться двічі на семестр як моніторинг поточного стану виконання вимог силабусу.](#)

Семестровий контроль: [залік](#)

Рейтинг слухача складається з балів, які він отримує за наступні види робіт:

- 1) Відповіді на семінарських заняттях
- 2) МКР

Розрахунок вагових балів

1. Робота на семінарських заняттях оцінюється в 40 балів.

Критерії оцінювання:

«відмінно» – творчий підхід до розкриття проблеми у доповіді, участь у симуляційних вправах, складання кейсів – 36-40 балів;

«добре» – глибоке розкриття проблеми, відображена власна позиція, складання кейсів – 30-35 балів;

«задовільно» – обґрунтоване розкриття проблеми з певними недоліками – 24-29 бали;

«незадовільно» – повна пасивність на семінарському занятті – 0 балів.

2. МКР

Ваговий бал – 60 балів.

Критерії оцінювання:

«відмінно» – повна відповідь (не менше 90% потрібної інформації) – 54-60 балів;

«добре» – достатньо повна відповідь (не менше 75% потрібної інформації), або повна відповідь з незначними неточностями – 45-53 балів;

«задовільно» – неповна відповідь (не менше 60% потрібної інформації) та незначні помилки – 36-44 бали;

«незадовільно» – відповідь не відповідає вимогам на «задовільно» – 0 балів.

Здобувачі, які виконали всі умови допуску до заліку та мають рейтингову оцінку 60 і більше балів, отримують відповідну до набраного рейтингу оцінку без додаткових випробувань.

Зі здобувачами, які виконали всі умови допуску до заліку та мають рейтингову оцінку менше 60 балів, а також з тими здобувачами, хто бажає підвищити свою рейтингову оцінку, викладач проводить семестровий контроль у вигляді залікової контрольної роботи або співбесіди.

3. Залік = 100 балів.

Залік передбачає відповідь студента на два питання. Питання є різними за змістом, відповідають тематиці лекцій, семінарів, самостійної роботи, питань з самоконтролю. Кожне питання оцінюється в 50 балів.

Критерії оцінювання:

- 48-50 балів - студент демонструє глибоке знання змісту навчального матеріалу, здатність до системного й міждисциплінарного аналізу проблем курсу; вільно й коректно використовує наукові поняття та терміни, формулює логічні, аргументовані висновки, виявляє власну обґрунтовану позицію щодо дискусійних питань;
- 43-47 бали - студент демонструє дуже добрий рівень засвоєння навчального матеріалу, добре орієнтується в основних темах курсу, здатний до аналізу та узагальнення; можливі поодинокі неточності у формулюваннях або прикладах, які не впливають суттєво на загальний рівень відповіді;
- 38-42 бали - студент демонструє достатньо повне розуміння основних тем і питань курсу. Використовує базову наукову термінологію, однак аналіз є переважно описовим; висновки сформульовані, але не завжди достатньо аргументовані;

- 33-37 бали - студент демонструє загальне уявлення про навчальний матеріал, але відповіді містять помітні неточності у визначеннях, прикладах або логіці викладу; застосування наукової термінології є обмеженим, аналітична складова виражена слабо;
- 30-32 бали - студент демонструє фрагментарні знання окремих тем курсу, орієнтується лише в частині ключових понять; відповіді неповні, поверхові, висновки недостатньо обґрунтовані;
- 0-29 балів - студент не орієнтується у ключових поняттях і проблематиці курсу; відповіді нелогічні або відсутні.

4. Заохочувальні бали

Написання тез на конференцію = 10 балів.

Написання та публікація статті = 10 балів.

Участь у 2 турі Всеукраїнської олімпіади = 10 балів.

Активна робота на лекціях: участь у дискусіях над проблемними питаннями = 1-2 б.

Таблиця відповідності рейтингових балів оцінкам за університетською шкалою:

Рейтингова оцінка здобувача (бали)	Університетська шкала оцінок рівня здобутих компетентностей (результатів навчання)
100-95	Відмінно
94-85	Дуже добре
84-75	Добре
74-65	Задовільно
64-60	Достатньо
Менше 60	Незадовільно

Можливі відмітки у відомості семестрового контролю:

Не допущено	Невиконання умов допуску до семестрового контролю
Усунено	Порушення принципів академічної доброчесності або морально-етичних норм поведінки
Не з'явився	Здобувач, був допущений, але не з'явився на залік

9. Додаткова інформація з дисципліни (освітнього компонента)

Рекомендації студентам курсу

Працюючи на лекції студентам курсу варто конспектувати основні поняття, ознаки, класифікації, визначення, алгоритми, про які розповідатиме викладач. Занотовані матеріали можуть бути використані при вирішенні завдання чи підготовці до практичного заняття.

При підготовці до практичного заняття важливо опрацювати лекційний матеріал певної теми, ознайомитись з додатковими ресурсами. При виникненні питань, виявленні незрозумілих положень необхідно обов'язково обговорити їх з викладачем.

Дистанційне навчання

Можливе синхронне дистанційне навчання з використанням платформ для відео-конференцій та освітньої платформи для дистанційного навчання в університеті.

Інклюзивне навчання

Допускається

Робочу програму навчальної дисципліни (силабус):

Складено доцентом кафедри соціології, к.с.н, доцентом, Єніним М.Н.

Ухвалено кафедрою соціології (протокол № 12 від 24.05.2024)

Погоджено Методичною комісією факультету соціології і права (протокол № 9 від 26.06.2024)

Додаток 1.

Питання до МКР.

Напишіть творче есе на одну з тем (до 3 сторінок), опрацювавши основну та допоміжну літературу (див. список літ). Зробіть виступ на семінарському занятті, висловивши основні ідеї есе.

Тема 1. Порівняння дослідницьких функцій якісних та кількісних методів.

Тема 2. Дослідження конфліктів якісними методами.

Тема 3. Глибинні інтерв'ю та фокус-групи: порівняльна характеристика методів.

Тема 4. Особливості підготовки гайду якісного дослідження.

Тема 5. Написання звіту і презентація результатів глибинних інтерв'ю та фокус-груп.

Додаток 2.

Питання до заліку.

1. Особливості якісної стратегії соціологічного дослідження.
2. Глибинне інтерв'ю: сутність та методика.
3. Пізнавальні можливості у дослідженні конфліктів якісними методами.
4. Етапи глибинного інтерв'ю.
5. Підтримання мотивації респондентів під час проведення глибинних інтерв'ю.
6. Розробка інструментарію глибинного інтерв'ю.
7. Історія виникнення та сфера використання фокус-груп. Особливості методу.
8. Критерії рекрутингу респондентів у фокус-групах.
9. Організація підготовки фокус-групових досліджень.
10. Особливості підготовки гайду для фокус-груп.
11. Модератор: підготовка, функції та стилі проведення фокус-групи.
12. Управління роботою групи під час проведення фокус-групи.
13. Аналіз матеріалів фокус-групи.
14. Написання звіту за результатами фокус-групи.
15. Вивчення конфліктів якісними методами.
16. Програми обробки та аналізу даних якісного соціологічного дослідження.